

Nr 48.

Ankom till riksdagens kansli den 14 maj 1925 kl. 4 e. m.

Utlåtande, i anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag angående utförande av en vattenanläggning vid Tumba bruk.

I en till bankoutskottet ställd, den 19 sistlidna mars dagtecknad skrivelse hava fullmäktige i riksbanken, under återopande av vad inspekterande fullmäktigen för Tumba bruk enligt skrivelsen bifogat protokollsutdrag anfört, hemställt, att utskottet måtte utverka riksdagens bemyndigande för fullmäktige att för en kostnad av högst 90,000 kronor låta vid bruket utföra en vattenanläggning.

I fråga om den föreslagna vattenanläggningen har enligt omförmälda protokollsutdrag inspekterande fullmäktigen för bruket anfört följande:

»När riksbanken på sin tid inköpte Tumba hemman, Övertumba nr 1, för att där upptaga tillverkning av sedelpapper och säkerhetspapper, bestämdes valet av plats för pappersbruket bland annat med hänsyn till kvaliteten av det fabrikationsvatten, som på platsen kunde erhållas. Det sjösystem, som har sitt naturliga utlopp förbi bruket, nämligen sjöarna Uttran, Utterkalven och Kvarnsjön, lämnade ett synnerligen rent och klart vatten, som på tillfredsställande sätt motsvarade de anspråk, som måste ställas på *fabrikationsvatten* för högklassiga papperskvaliteter.

Sedan avloppsvattnet från Söderby sjukhus år 1909 utletts till Utterkalven, har emellertid vattnets beskaffenhet i Utterkalven och Kvarnsjön i hög grad förändrats. Vattnet har efter sjukhusets tillkomst aldrig varit fullt klart men tidvis antagit en mjölkvit färg och medfört så stora mängder suspenderade partiklar, att bruket haft att arbeta under stora svårigheter. Vid åtskilliga tillfällen har till och med papperstillverkningen av denna anledning måst avbrytas.

Fullmäktige, som haft sin uppmärksamhet riktad på denna fråga, hava vid olika tillfällen gjort framställning till vederbörande myndigheter i Stockholm om åtgärder till förhindrande av sjöarna Utterkalvens och Kvarnsjöns förorenande genom avloppsvatten från Söderby sjukhus. Fullmäktiges påpekanden hava emellertid ännu icke lett till önskat resultat, och torde därför snarast möjligt underhandlingar i frågan inledas med Stockholms stad samt, därest sådana skulle visa sig resultatlösa, prövas, vilka andra åtgärder lämpligen kunna från riksbankens sida vidtagas.

För att tillgodose brukets behov av vatten för *brandposter* och för *tvättändamål* uppfördes för omkring 25 år sedan på en höjd väster om de dåvarande arbetarbostäderna en vattencistern, till vilken Kvarnsjöns vatten uppumpas

för att sedan ledas till tvättstugor och en del äldre bostäder. Denna anläggning tillfredsställer icke numera avsedda behov.

Vattencisternen rymmer endast 14 m³, vilket vattenförråd efter fabriken ny- och tillbyggnad samt efter uppförandet av ett icke ringa antal bostadshus och andra byggnader icke ens tillnärmelsevis är tillräcklig vid en möjligen förekommande våldeld. Även för behovet av vatten till tvätt och andra ändamål har den ifrågavarande cisternen tidvis visat sig otillräcklig. Då det dessutom är vatten från Kvarnsjön, som uppumpas till denna cistern, hava hushållen för sitt behov av tvättvatten även utsatts för de nackdelar, som detta vattens förorenande medfört.

Vad slutligen beträffar *dricksvatten* och vatten till matlagning, är brukets nu till 348 personer uppgående befolkning uteslutande hänvisad till hämtning och bärning från tre brunnar. Under vissa somrar har tillgången i dessa brunnar varit otillräcklig för den numera väsentligt ökade bruksbefolkningen.

Under sådana förhållanden hava fullmäktige ansett sig böra undersöka möjligheterna icke endast för erhållande av ett bättre fabriktionsvatten men även för tillgodoseende av behovet av vatten till brandposter samt bruksbefolkningens behov av dricksvatten och vatten till matlagning och tvätt.

Dessa undersökningar, utförda av A.-B. Vattenbyggnadsbyrån i Stockholm, hava visat, att frågorna om fabriktionsvatten och annat vatten lämpligen torde böra lösas var för sig, därest icke för papperstillverkningen oproportionerligt stora kostnader skulle åsamkas riksbanken. Då av undersökningarna även framgått, att inom brukets område kan erhållas vatten för brandposter och hushållsändamål till en för överskådlig tid tillräcklig kvantitet för en jämförelsevis ringa kostnad, torde tiden nu vara inne för fullmäktige att bringa denna senare fråga till lösning och därför underställa densamma bankoutskottets prövning utan att avvakta resultatet av förhandlingarna med Stockholms stad.

Fullmäktige hava i sådant syfte låtit utarbeta förslag till vattenledningsverk med högcistern och erforderliga rörledningar. Detta förslag upptager en mindre självreglerande pumpstation på slutningen ned mot Tumba-dalen i närheten av fabriksområdet jämte tillhörande samlingsbrunnar. Härifrån föres vattnet i tryckledning till en högvattencistern, rymmande 350 m³, vilken skulle anordnas på närmaste höjd väster om bruket, och erhålles vid samtliga vattenposter ett tryck, som ur brandsläckningssynpunkt fyller erforderliga anspråk. Av vattencisternens rymd avses 300 m³ utgöra eldsläckningsreserv och återstående 50 m³ utjämningsförråd för den dagliga förbrukningen. Eftersom vattnet i likhet med annat vatten, som påträffats i traktens grusåsar, är svagt järnhaltigt men dock icke i högre grad än att järnet lätt kan avlägsnas, upptager förslaget även nödiga anordningar för luftning och filtrering. Servisledningen från vattenreservoaren inkopplas i förutvarande vattenledningsnät, som utbygges till de nyuppförda bostadshusen samt förses med ytterligare tvenne brandposter. Detta förslag slutar på en kostnadssumma av 81,000 kronor.

I de bostadshus, som vid Tumba bruk uppförts åren 1917, 1920 och 1921 efter av bankoutskottet godkända ritningar, hava vatten- och avloppsledningar indragits, vadan beträffande dessa bostäder endast kostnader för sammankoppling med rörnät erfordras. I förenämnda summa är icke denna sak medtagen. För indragning av vattenledningar med avlopp i de äldre bostadshusen vid bruket måste jämväl beräknas en tilläggssumma utöver den av Vattenbyggnadsbyrån angivna kostnaden. Den samlade tilläggskostnaden för vattnets inledande i såväl de äldre som de nyare bostadshusen torde icke komma att överstiga 9,000 kronor, vadan den totala kostnaden för nu ifrågavarande utvidgning av brukets vattenledning bör beräknas till högst 90,000 kronor.

På grund av det anförda finner jag mig föranlåten föreslå, att detta ärende underställes bankoutskottets prövning.»

Vid fullmäktiges skrivelse voro fogade däri omförmälda ritningar och förslag.

Såsom inspekterande fullmäktigen erinrar, bestämdes ursprungligen valet av plats för riksbankens pappersbruk bland annat med hänsyn därtill, att i de närbelägna sjöarna Uttran, Utterkalven och Kvarnsjön fanns tillgång till ett vatten, som var synnerligen väl lämpat såsom fabrikationsvatten. *Utskottet.*

Redan år 1909 började man emellertid att till sjön Utterkalven utleda avloppsvattnet från det i närheten belägna Söderby sjukhus, tillhörigt Stockholms stad. Härigenom kom vattnet att i hög grad förändras i såväl nyssnämnda sjö som Kvarnsjön, något som berett bruket stora svårigheter samt till och med framkallat avbrott i papperstillverkningen. Några särskilda åtgärder till förhindrande av vattnets förorenande på angivet sätt synas hittills icke hava vidtagits från stadens sida.

För närvarande finnes vid bruket en vattencistern, rymmande 14 m³, uppförd för omkring 25 år sedan för att tillgodose brukets behov av vatten för brandposter och tvättändamål. Inspekterande fullmäktigen framhåller, huru som denna anläggning icke längre tillfredsställde nuvarande behov, och erinrar i sådant avseende om den ny- och tillbyggnad av själva fabriken, som ägt rum, samt om det icke ringa antal bostadshus och andra byggnader, som uppförts vid bruket. Särskilt i händelse av eldsvåda vore vattenmängden alldeles otillräcklig. Härtill komme de nackdelar för brukshushållen, som vore förenade därmed, att vattnet till cisternen uppumpades från Kvarnsjöns förorenade vatten.

Beträffande dricksvatten och vatten till matlagning måste detta hämtas från tre vid bruket befintliga brunnar, och vattentillgången i dessa har understundom visat sig otillräcklig för bruksbefolkningens behov.

Det har under sådana förhållanden ansetts nödigt att närmare undersöka möjligheterna för att bättre tillgodose behovet av såväl fabrikationsvatten som dricksvatten samt vatten till matlagning och tvätt. De undersökningar, som i berörda avseende verkstälts, hava givit vid handen, att frågorna om fabrikationsvatten och annat vatten funnits böra lösas var för sig, därest icke för papperstillverkningen oproportionerligt höga kostnader skulle förorsakas banken. Undersökningarna hava även visat, att inom brukets område vatten kan erhållas för hushållsändamål och brandposter till en för överskådlig tid tillräcklig kvantitet; och har med anledning härav förslag utarbetats till anläggande av ett vattenledningsverk med högcistern och erforderliga rörledningar.

Av vad i ärendet förekommit har utskottet, som även undersökt förhållandena på platsen, kommit till den uppfattning, att det synes vara nödvändigt, att åtgärder omedelbart vidtagas för att bruket må kunna erhålla tillräckligt med vatten för såväl hushållsändamål som brandposter. Vid granskning av det

föreliggande förslaget har utskottet icke funnit anledning till erinran. Kostnaden för själva anläggningen har beräknats till 81,000 kronor, vartill kommer kostnaden för indragande av vatten- och avloppsledningar i såväl äldre som nyare bostadshus, omkring 9,000 kronor, eller alltså sammanlagt 90,000 kronor. Mot de verkställda kostnadsberäkningarna har utskottet ej heller funnit anledning till anmärkning; och synes ett anslag å högst nyssnämnda belopp böra ställas till fullmäktiges förfogande att utgå av riksbankens tillgängliga medel.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må uppdraga åt fullmäktige i riksbanken att, i huvudsaklig överensstämmelse med här ovan omförmälda förslag, låta vid Tumba bruk utföra en vattenanläggning för en kostnad av högst 90,000 kronor, att utgå av riksbankens medel.

Stockholm den 14 maj 1925.

På bankoutskottets vägnar:

K. J. GUSTAFSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

av första kammaren: herrar *Gustafsson* i Stensholm, *Vindahl**, *Johansson* i Frigeråker, *Dalberg**, *Berge*, *Andersson* i Hägelåkra* och *Bondeson*; samt

av andra kammaren: herrar *Winkler*, *Bäcklund*, *Lovén**, *Ryberg*, *Svensson* i Betingetorp, *Höglund*, *Johansson* i Edsbyn och *Paulsen*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.